

“ONKO NYT PÄIVÄ VAI YÖ?”- erityistä tukea tarvitseva lapsi vuorohoidossa

Vuorohoitoa tarvitsevat lapset ovat varsin kirjava joukko lapsia ja heidän perheitään. Suurin tarve vuorohoitoon on kaupan- ja terveydenhuollon sekä sosiaali- ja opetuslalla työskentelevillä perheillä. Yksityinen sektori, liikenne ja seurakunta ovat myös vuorohoidon aktiivista käyttäjäkuntaa. Vuorohoito tarjoaa mahdollisuuden myös yksinhuoltajaperheiden vanhemmille laajemman osallistumisen työelämään.

Vuorohoitopaikka sijaitsee usein kauempana kuin lapsen lähipäiväkoti. Lähiympäristö ja sen lapset jäävät lapselle vieraaksi ja ikätovereihin tutustuminen vapaa-ajalla hankaloituu. Joissakin tapauksissa koko perhe jää sosiaalisen verkoston ulkopuolelle ja eräällä tavalla erakoituu. Näin etenkin niissä perheissä, joiden suku ja muu ystäväpiiri asuu kauempana.

Vuorohoitolapsen päivä alkaa hyvin eri vuorokaudenaikoihin. Jotta hänen hoitopäivänsä ei muodostuisi kohtuuttoman pitkäksi ja yhdessäolo myös perheen kanssa tulisi huomioiduksi, hoidon aloitusaikaa pitkitetään iltapäivälle tai iltaan. Jos lapsen tuen tarpeet ovat suurempia ja ohjattu toiminta on lapsen kehittymisen edellytys, hän aloittaa hoitopäivänsä aamusta ja päivistä tulee väkisininkin pitkiä. Näistä syistä johtuen erityislapsi on usein koko hoidossa oloaikansa ns. tavallisessa päiväkotiryhmässä.

Vuorohoitoryhmässä on suurempi määrä henkilökuntaa kuin ns. normaaliryhmässä. Lisäksi henkilökunta vaihtuu usein. Tiedonsiirron merkitys kaikille lapsen kanssa työskenteleville korostuu. Neuvoteltujen asioiden, päätösten ja käytäntöjen säännöllinen kirjaaminen on jokaisen työntekijän velvollisuus, jotta tieto tavoittaa kaikki tietoa tarvitsevat osapuolet.

Kavereitaan lapsi tapaa harvemmin, koska hoitopäivät sattuvat harvoin yhteen sen “parhaan ystävän” kanssa. Tästä seuraa, että kiinnittyminen eli ryhmäytyminen (kasvattajien käyttämä nimitys) ryhmän toisiin lapsiin ja aikuisiin pitkittyy. Omia ja henkilökunnan havaintoja on, että tämä tuo vaikeuksia lapsiryhmän jäsenten nimeämiseen, pitkäkestoisen leikin

syntymiseen ja yleensäkin pitkäjännitteisyyteen. Myös fyysinen ympäristö ja toisten lasten toimintatapoihin tutustuminen vaatii vuorohoidossa olevalta lapselta pitempää tutustumista. Vuorokaudessa on monta muuttuvaa tilannetta. Luttinen toteaa tutkimuksessaan henkilöstön ja kavereiden vaihtuvuudesta "jatkuvasti vaihtuvat monet vertais- ja hoitajasuhteet voivat olla haitallisia lapsen turvallisuuden tunteelle sekä emotionaalille ja sosiaaliselle kehitykselle. Siksi vuorohoidossa olevan lapsen hoidon, kasvun ja oppimisen turvaamiseksi tulisi kiinnittää erityisesti huomiota." Hän jatkaa vielä "lapsi ei välttämättä saavuta tärkeää, muiden lasten hyväksymää ja aktiivista sosiaalista roolia ilman aikuisen tukea".

Jos normaalisti kehityksessään edenneen vuorohoitolapsen päivä on haasteellinen, kuinka erityislapsen tarpeet tulevat huomioiduiksi vuorohoidossa ?

Lapsille laaditaan tänä päivänä erilaisia suunnitelmia (mm. varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma). Lapsen yksilöllisen toiminnan mahdollistamiseen henkilökunta tarvitsee havaintoja ja käyttäytymisen seuranta eri tilanteissa (yksilö- ja pienryhmätilanteet, vapaa/ohjattu leikki, liikunta ym. tilanteet). Harvojen tapaamisten vuoksi havainnointi jää vuorohoitolapsen kohdalla usein varsin satunnaiseksi.

Erityislapsen tarpeisiin on tänä päivänä tarjolla erilaisia kuntouttavia pienryhmiä (kieli- ja liikuntaryhmät, theraplayhin pohjautuvat ryhmät), jotka pyritään linkittämään lapsen arkeen. Tämä mahdollistaa kuntouttavan toiminnan myös niille lapsille, joilla ei ole mahdollisuutta lähteä iltaisin erilaisiin harrasteryhmiin. Tällöin vanhemmat tuovat lapsensa hoitoon myös niinä päivinä, kun muuta hoidon tarvetta ei ole. Tämä on herättänyt ajatuksia siitä, kumpi on tärkeämpää lapselle, kuntouttava pienryhmä vai perheen kanssa vietetty arki.

Hilkka Luttinen toteaa tutkimuksessaan "Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa" henkilökunnan tarvitsevan enemmän tietoa mm. vertaissuhteiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkityksestä. Tutkimus kuvaa vuorohoitopaikalle tuovia haasteita

seuraavasti "Epäsäännöllisten hoitoaikojen vuoksi vuorohoidossa olevan lapsen hoidon, kasvun ja oppimisen turvaamiseksi tulisi kiinnittää huomiota erityisesti lapsen sosiaaliseen kasvuympäristöön, viihtyvyyteen, lapsen vireystilan vaihteluihin, turvallisuuden tunteen tarpeisiin, yhteistyöhön vanhempien kanssa sekä tiedonkulkuun henkilöstön kesken!

Lasten liikkuminen kodin ja hoitopaikan välillä epäsäännöllisiin aikoihin tuo väsymystä perheille ja erityisesti lapsille, kun lapselle niin tärkeät yöunet jäävät usein kesken. Väsymys tuo levottomuutta lapsiin ja sitä kautta koko ryhmään. Myös vanhemmat ovat kasvattajien havaintojen mukaan väsyneempiä kantamaan huolta ja vastuuta. Loma-aikoina vanhemmat toivoisivat omaa vapaa-aikaa ja toisivat mielellään lapsensa hoitoon. Päivähoidon ratkaistavaksi jää usein, onko lapsen paikka silloin päiväkodissa vai kotona. Vanhempien sitoutuminen lapseen voidaan Luttisen mukaan nähdä lapsen käytöksestä. Luttinen korostaa, että vanhemman tärkein taito on arvioida sitä, mitkä ratkaisut ovat lapsen kannalta niitä parhaita. Vastuu vuorovaikutustaitojen syntymisestä jää usein päivähoidon tehtäväksi.

Tekstissä käytetty kirjoittajan omien kokemusten lisäksi
Hilkka Luttisen pro gradu -tutkielmaa (Jyväskylä, 2006) "Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuorohoidossa?"